

В.О. МАТРОСОВА, канд. екон. наук., доц. НТУ «ХПІ»
Г.В. МЕДНІКОВА, магістр НТУ «ХПІ»

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

В статті обґрунтовано наукову концепцію удосконалення методів комплексної оцінки фінансового стану підприємства, узагальнено теоретичні та методичні основи їх розвитку. Аргументовано класифікацію методик оцінки стану економічних систем. З'ясовано завдання, які необхідно вирішувати у процесі оцінки фінансового стану підприємства, а також визначено доцільність обчислення уніфікації окремих показників оцінки.

In this article the scientific concept of development of methods for integrated assessment of the financial state enterprises, generalized theoretical and methodological foundations of their development. Argued classification methods assessment of economic systems. Found out the tasks that must be addressed in assessing the financial condition of the company, and also the feasibility of unification of separate calculation of indicators for evaluation.

В сучасних умовах кожне підприємство повинно чітко орієнтуватися у складному лабіринті ринкових відносин, правильно оцінювати виробничий та економічний потенціал, стратегію подальшого розвитку, фінансовий стан як свого підприємства, так і підприємств-партнерів. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану, і тому дуже гостро постає питання своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

За виникнення різноманітних форм власності, дуже актуальною є своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств. Потребу такого аналізу можна пояснити, насамперед, тим, що досить часто підприємства не здатні правильно оцінити свій фінансовий стан, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для здійснення його ефективної діяльності.

Проблематикою діагностики фінансового стану займаються вітчизняні та закордонні науковці, зокрема В.А.Борисова, О.Д.Василик, О.С.Галушко, В.М.Івахненко, В.Г.Козак, Г.Я.Козак, Л.А.Костирко, П.А.Лайко, Ю.І.Ляшенко, Л.П.Пелипенко, Л.М.Лях, І.Я.Сав'як, А.Д.Шеремет, В.В.Чепурко, та інші, хоча недостатнє місце в них займає оцінка фінансової стійкості [1]. Значний внесок в дослідженні відведено А.М. Поддєрьогіну,

В.М. Опаріну, О.М. Бандурці, О.В. Кондратьєву, С.Ф. Покропивному, М.Я. Коробову, О.Л. Дробозиній, С.Я. Огороднику, В.М. Федосовій, І.О. Бланку, С.В. Львовчкіну та іншим.

Предметом дослідження є організація фінансового аналізу вітчизняних підприємств. Об'єктом дослідження є особливості аналізу фінансового стану підприємств.

Головною метою оцінки фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення та усунення недоліків і пошук резервів у його фінансовій діяльності. Звідси випливають основні завдання: визначення якості фінансового стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Поряд з головною метою є й інші, а саме: пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства та його платоспроможності, підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку (як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами).

Для того щоб виконати ці завдання, необхідно вивчити:

- наявність, склад і структуру оборотних коштів підприємства, причини та наслідки їх змін;
- наявність, склад і структуру джерел власних коштів підприємства, причини та наслідки їх змін;
- стан, структуру і зміни довгострокових активів;
- наявність, структуру поточних активів у сферах виробництва й обігу, причини та наслідки їх змін;
- платоспроможність і фінансову гнучкість;
- ефективність використання активів;
- окупність інвестицій.

Інформаційною базою для оцінювання фінансового стану підприємств є бухгалтерська фінансова звітність: баланс (Форма №1), звіт про фінансові результати (Форма № 2), звіт про рух грошових коштів (Форма №3), звіт про власний капітал (Форма №4), данні статистичної звітності та оперативні данні, бізнес план, матеріали маркетингових досліджень та інші.

За традиційною практикою аналізу фінансового стану підприємства такі вчені як Русак Н.А., Бутинець Ф.Ф., Поддєрьогін А.М. та Шафранова Г. виділяють такі загальні методи, якими може скористуватися фінансовий аналітик: горизонтальний аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів), порівняльний аналіз та факторний аналіз.

Всього може бути розраховано понад 100 фінансових показників (коефіцієнтів), які будуть мати економічний зміст і в більшій або меншій мірі використовуються у фінансовому аналізі. Звичайно таку кількість показників у одному аналітичному дослідженні практично не використовують. Тому необхідно вирішити проблему відбору необхідної і достатньої кількості фінансових показників [3, 4, 5].

Інша проблема формування системи показників фінансового аналізу

полягає в тому, що різні автори відносять ті чи інші показники до різних груп, а іноді і самі групи мають різні назви.

В сучасній практиці для оцінки фінансового стану підприємства використовується система показників, які характеризують [5]:

- наявність та розміщення капіталу, ефективність та інтенсивність його використання;
- оптимальність структури пасивів підприємства, його фінансову незалежність і ступінь фінансового ризику;
- оптимальність структури активів підприємства та ступінь виробничого ризику;
- оптимальність структури джерел формування оборотних активів;
- платоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства;
- ризик банкрутства суб'єкту господарювання;
- запас фінансової стійкості.

Методологія оцінки фінансового стану підприємства, яка була розроблена в попередні роки, навіть при повній можливості використання деяких окремих її елементів, в сучасних умовах не підходить для цілісної оцінки фінансового стану підприємства. Суттєвим недоліком такої оцінки є те, що в процесі її здійснення можна лише виявити, виконані чи ні планові зобов'язання, але неможливо оцінити способи досягнення їх виконання. А така інформація, на думку багатьох вчених, лише констатує здійснений факт, а не дає можливості запобігти негативним явищам. З метою вирішення цієї проблеми в останні роки в літературі опубліковано ряд методик оцінки фінансового стану підприємства, в яких зроблено спроби подолання зазначеного недоліку.

Ми вважаємо, що методика, розроблена й запропонована вченим Балабановим І.Т. [2] є досить важливою, яка передбачає визначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємств у декілька етапів:

- визначення основних напрямів оцінки;
- вибір окремих фінансових коефіцієнтів за кожним з аналітичних напрямів;
- визначення для кожного із коефіцієнтів нормативного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів;
- формування узагальнюючих показників;
- формування інтегрального показника фінансового стану підприємства з урахуванням усіх аналітичних напрямів.

Запропонований підхід дає змогу комплексно оцінити фінансовий стан підприємства за допомогою інтегрального показника, який може набирати фактичного і нормативного виду залежно від того, які види узагальнюючих показників використовуються при його обчисленні. Розглянута методика достатньо повно враховує сучасні вимоги та особливості діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

У методиці оцінки фінансового стану підприємства, запропонованій Нитецьким В.В. [6], передбачається здійснення оцінки фінансового стану економіко-математичними методами з врахуванням оцінок вагомості показників, що впливають на інтегральну величину. Розроблена автором

методика дає можливість використати при здійсненні аналізу додатковий коефіцієнт для виправлення похибки невиявлених факторів та суб'єктивного впливу, а також є достатньо адаптованою щодо автоматизації розрахунків.

На нашу думку, методика, запропонована Тарасенко Н.В. [7], не дає чіткого уявлення про фінансовий стан підприємств хоча й вимагає мінімум загальнодоступної інформації. Вона не висвітлює всі сторони діяльності підприємств і не може бути основою для вироблення рекомендацій з прийняття заходів щодо поліпшення його фінансової стабільності.

На думку російського вченого Ковальова В.В. [8] найбільш доцільним є виділення попереднього аналізу (експрес-аналізу) та поглибленого (деталізованого) аналізу фінансового стану. В загальному вигляді методика експрес-аналізу звітності передбачає оцінку складу ресурсів, їх структури, фінансових результатів господарювання, ефективності використання власних та залучених коштів. Зміст експрес-аналізу полягає у відборі невеликої кількості найбільш суттєвих і порівняно нескладних у розрахунку показників і постійному відстежуванні їх динаміки.

В загальному вигляді методика поглибленого аналізу фінансового стану Ковальова В.В. передбачає наступні етапи:

- попередній огляд економічного і фінансового стану підприємства;
- оцінка та аналіз економічного потенціалу підприємства (оцінка майнового та фінансового стану);
- оцінка та аналіз результативності фінансово-господарської діяльності підприємства (оцінка основної діяльності, аналіз рентабельності, оцінка стану на ринку цінних паперів).

Проте автором не пропонується прогнозування фінансових показників на перспективу, немає рейтингової оцінки.

Отже, ми розглянули кількість різноманітних методик, які знаходяться в багаточисельних літературних джерелах, і виявили, що немає єдиної досконалої методики. Багато авторів по різному називають одні і ті ж самі показники чи коефіцієнти, інші по різному здійснюють розрахунки, застосовуючи дані різних джерел. Своєчасна діагностика дозволяє виявити не тільки стан, але й причини, що перешкоджають успішному розвитку підприємства, а самі результати діагностики є основою прогнозування альтернатив розвитку об'єкта дослідження. Тому, на нашу думку, у практичній діяльності підприємства з метою ефективного управління розвитком підприємства доцільно використовувати комплексний підхід до формування системи показників діагностики стану забезпеченості фінансовими ресурсами, що є дуже важливим в умовах конкурентної боротьби.

В результаті дослідження багатьох джерел можна сказати, що у комплексному оцінюванні фінансового стану та у формуванні загальних висновків про фінансовий стан підприємств у вітчизняних і закордонних джерелах, а також у різноманітних методичних рекомендаціях існує три основні підходи:

- визначення рівня забезпеченості товарно-матеріальних запасів

підприємства джерелами їхнього формування: залежно від того, які саме джерела коштів використовують для формування запасів, робиться висновок про рівень платоспроможності та фінансову стійкість підприємства;

- обчислення комплексу коефіцієнтів, і на основі їхнього дослідження в динаміці та порівняно з нормативними значеннями, розроблення висновків про фінансовий стан підприємства;
- застосування інтегрованого показника, який складається з декількох найвагоміших коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансового стану підприємства (найчастіше застосовують для оцінювання ймовірності банкрутства фірми)

На нашу думку, необхідно враховувати ще один важливий підхід – рейтингову оцінку фінансового стану підприємства. Така оцінка враховує усі найважливіші параметри (показники) фінансово-господарської та виробничої діяльності підприємства, тобто господарської активності в цілому. При її побудові враховуються дані про виробничий потенціал підприємства, рентабельність його продукції, ефективність використання виробничих та фінансових ресурсів, стан та розміщення коштів, їх джерела та інші показники. Складовими етапами методики комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства є:

- збір та аналітична обробка вихідної інформації за період часу, який оцінюються;
- обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингової оцінки фінансового стану рентабельності та ділової активності підприємства, їх класифікація, розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки;
- класифікація (ранжування) підприємств за рейтингом.

Запропонована система показників базується на даних фінансової звітності підприємства. Ця вимога робить оцінку масовою, дозволяє контролювати зміни у фінансовому стані підприємства усіма учасниками економічного процесу. Вона також дозволяє оцінити результативність та об'єктивність самої методики комплексної оцінки.

Список літератури: 1. *Шеремет А.Д.* Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств / А.Д.Шеремет // Економіка АПК. - 2009. - №1. - С. 35-38. 2. *Балабанов И.Т.* Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта. - 2-е изд., доп. - М.: Финансы и статистика, 2004.-208с. 3. *Білик М.* Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємств // Економіст. – 2001. - № 11 - с. 40-42 4. *Кононеко О., Маханько О.* Анализ финансовой отчетности – 4 –е изд., перераб и дополненное – Х: Фактор, 2007 – 208 с.

Надійшла до редакції 07.10.10